tarih® çevresi

İki Aylık Tarih ve Kültür Dergisi

ARKEOLOJİK ve TARİHİ YÖNLERİ İLE
BİR EGE KASABASI:
BİRGİ SEMPOZYUMU SUNUMLARI
ÖZEL SAYISI

MART-2022

www.tarihcevresi.net

ISSN: 1303-3876

Önsöz: Birgi Sempozyumu'nun Amacı
Ergün LAFLI

Lydialılar ve Birgi
Veli SEVİN

Aziz Ogan'ın 1929 Yılı Birgi Raporu
Nezih BAŞGELEN

Erken Osmanlı Dönemi'nde Birgi
Emin BAŞARANBİLEK

Birgi'nin Türk Hakimiyetine Girişi ve Yeni Yapılanmalar
Enver KONUKÇU

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNE KATKILARI İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ

Cihan Harbi kaotik bir ortam yaratmış, savaş ertesi yeni bir çağ doğmuştu.
İmparatorluklar sona ermiş, ulus-devletler çağa damgasını vurmuştu.
Osmanlı'nın küllerinden ise Atatürk'ün önderliğinde yeni bir Türkiye doğuyordu.
Yüz yıllık gelişimi süreklilikler ve kesintiler bağlamında ele alan
Atatürk – Kurucu Felsefenin Evrimi ana kaynaklara iniyor,
Atatürk'ün Çankaya kitaplığının ve sofrasının çağdaş Türkiye'nin
oluşumunda ne denli önemli işlev gördüğünü ortaya koyuyor.

Atatürk – Kurucu
Felsefenin Evrimi
Zafer Toprak
524 sayfa, 34 TL

Kurucusu olduğumuz İş Bankası Kültür Yayınları
yeni kitaplarla büyümeye devam ediyor.

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Türkiye'nin Bankası

iskultur.com.tr facebook.com/iskultur twitter.com/iskultur instagram.com/isbankasikulturyayinlari

tarih çevresi

Aylık Tarih ve Kültür Dergisi

ARKEOLOJİK ve TARİHİ YÖNLERİ İLE
BİR EGE KASABASI: BİRGİ SEMPOZYUMU
SUNUMLARI ÖZEL SAYISI

MART-2022

Sahibi
MT PROMOSYON MATBAA

Yazı İşleri Müdürü
Ogün Nuri TAŞ

Yayın Yönetmeni
Nesim ŞEKER

Yayın Kurulu
Ömer KOÇ - Doç. Dr. Nesim ŞEKER, Doç. Dr. Nurten KILIÇ,
Doç. Dr. Birsen BULMUŞ, Doç. Dr. Umut ÖZGÜR.

İrtibat
Tel: (0312) 256 74 92 - 0505 677 22 35
tarihdergisi@gmail.com

Bu dergi Hacettepe, Boğaziçi, Bilkent, ODTÜ Üniversitelerinde bulunan Doktorlar,
Doçentler ve Master Öğrencileri tarafından iki ayda bir yayımlanır.
Dergiye gönderilen yazılar basılmaz ise istenmesi halinde iade edilir.
Dergide yayınlanan yazıların içeriğinden yazı sahipleri sorumludur.

Basım
MOOMELL REKLAM BASIM YAYIN
Tel: +90 (533) 978 42 84

İÇİNDEKİLER

Önsöz: Birgi Sempozyumu'nun Amacı
Ergün LAFLI.....6

Lydialılar ve Birgi
Veli SEVİN.....8

Aziz Ogan'ın 1929 Yılı Birgi Raporu
Nezih BAŞGELEN.....14

Erken Osmanlı Dönemi'nde Birgi
Emin BAŞARANBİLEK.....16

Birgi'nin Türk Hakimiyetine Girişi ve Yeni Yapılanmalar
Enver KONUKÇU.....48

16. yy. Aydın Mensuhat Defterinde Birgi: İdari Birimler, Çiftlikler ve Sosyo-İktisadi Hayat
Murat ALANDAĞLI.....66

Birgili Mehmet Efendi
Zafer KOÇ.....80

17. ve 18. yy.'larda Birgi Kazası
Zehra GENÇSOYLU.....90

İÇİNDEKİLER

18. yy.'da Aydın Muhassıllığına Bağlı Bir Kaza Merkezi Olarak Birgi
Bülent ÇELİK, Tanju DEMİR.....104

Aydın Vilayet Salnameleri'ne Göre Birgi
Aysun SARIBEY HAYKIRAN.....114

1877-78 Osmanlı Rus Savaşında Ödemiş Zeybek Taburları
Ercan UYANIK.....142

Birgi'de Korunması Gerekli Tescilli Taş Yapılarda Gözlemlenen Taşıt Kaynaklı Titreşimler ve Olası Etkilerine Yönelik Öngörüler
Bülent ÇELİK, Tanju DEMİR.....158

Birgi'de Tarihsel Mekânsal Çevrenin Dönüşme Dinamikleri
Buket ÇAVUŞ, Emel GÖKSU.....186

Tire'den 19. yy.'a Ait Rumca Bir Mezar Yazıtı
Ergün LAFLI.....192

Karaoğlu Camii Haziresi Mezar Taşı Bezemeleri
Aynur MAKTAL, Nurgül YAMAN.....194

Özetler.....206

1877-78 Osmanlı Rus Savaşında Ödemiş Zeybek Taburları

Ercan UYANIK

Yard. Doç. Dr. Ercan UYANIK
Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, Tarih Eğitimi Anabilimdalı
Uğur Mumcu Cad, 135. Sk. No: 5, Buca, 35150 İzmir.
<ercan-uyanik@yandex.com>; <ercan.uyanik@deu.edu.tr>.

2. Abdülhamit, 1876 yılında Osmanlı tahtına çıkmasının üzerinden dokuz ay bile geçmeden kendisini 93 Harbi olarak bilinen, imparatorluk açısından çok tehlikeli bir olayla karşı karşıya bulmuştu. Savaşın ciddiyeti, beraberinde Batı Anadolu'da çözülmesi gereken eşkıyalık sorununu da gündeme getirmişti. Bölgedeki eşkıyalık faaliyetleri, savaşlar sırasında devleti iki açıdan olumsuz etkiliyordu. Hem çetelerle mücadele için takip kollarında görev almak üzere sürekli asker görevlendirilmekte, hem de savaşa katılmak istemeyen asker kaçaklarının dağa çıkıp çetelere katılması nedeniyle bölgeden beklenilen asker ihtiyacı karşılanamamaktaydı. Devlet, daha önce Kırım Savaşı'nda da denenmiş olan bir yönteme başvurmuştu. Eşkıyalık sorununu en azından savaş süresince bitirerek iç huzuru dengelemek amacıyla Ege bölgesindeki çeteleri dağdan indirip Osmanlı ordusu saflarında Ruslarla savaşmak için ikna etmeye çalışacaktı. 2. Abdülhamit bu planı hayata geçirmek için 1877 yılında savaşa katılmayı kabul edecek olan zeybekler için genel af ilan etti. Savaş devam ederken Çakırcalı Ahmet, Bakırlı Mehmet gibi yüze çıkan efeler zeybekleriyle birlikte silâhaltına alındı ve bir müddet talim yaptırıldıktan sonra cepheye gönderilmek üzere Aydın'dan İstanbul'a sevk edildiler. Zeybek Asakir-i Muavenesi olarak anılan birlikler, buradan da Rumeli'deki ve Kafkasya'daki cephelere gönderildiler. Kimi zaman cephelerde gösterdikleri başarılar nedeniyle ödüllendirilen kimi zaman ise köy bastıkları için divan-ı harpte cezalandırılan zeybeklerin silâhaltındaki yaşamları savaşın başlamasından sonra yaklaşık on ay sürdü. Bu bildiride; 93 Harbi'nde görev alan Ödemiş Zeybek Taburları devlet-eşkıya ilişkisi bağlamında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: 93 Harbi, 2. Abdülhamit, Zeybekler, Ödemiş Zeybek Taburu, Çakırcalı Ahmet Efe.

The Zeibek Batallions from Ödemiş in 1877-1878 Ottoman-Russian War

In 1876, Abdulhamid 2 get on the Ottoman throne, he was facing very dangerous an event in terms of the empire known as the War of 93. The severity of war brought to the agenda the problem of banditry has to be solved in Western Anatolia. Activities of banditry in the region adversely affect The State in two terms during the war. The state was applied a well-tried method which tested in the Crimean War. In 1877, in order to realize this plan Abdulhamid 2 declared an amnesty for zeybeks who will agree to participate in the war. In this declaration; will be discussed Ödemiş Zeybek Battalions which involve War of 93 in the context of relationship between state and bandits.

Key Words: War of 93, Abdulhamid 2, Zeybek, Ödemiş Zeybek Battalion, Çakırcalı Ahmet Efe.

19. yy.'ın ikinci yarısında siyasi birliklerinin kurulması, 1815 yılında Viyana Kongresi'yle oluşturulan devletlerarası dengeyi bozmuştu. Rusya, bu durumdan faydalanarak Paris Antlaşması'nın Karadeniz'in tarafsızlığı ve silâhtan arındırılması maddelerini tek taraflı olarak kaldırmış, Avrupa devletleri de bu oldubittiyi 13 Mart 1871 Londra Antlaşması'yla kabul etmişti. Yayılmacı Panslavist politikasını Hristiyanların koruyuculuğu adı altında gösterebilmek için Avrupa kamuoyunun sempatisini kazanmak zorunda olan Rusya, diplomatik temaslar ve elde edeceği Avrupa basını vasıtasıyla bunu gerçekleştirmeye çalıştı. İstanbul'daki elçiliği vasıtasıyla Osmanlıların Hristiyan tebaaya haksızlık yaptığına dair düzmece haberler çıkaran Rusya, bunları Avrupa kamuoyuna duyurabilmek için gazete ve yazar satın aldı. Bu kişilerin yazdığı propaganda amaçlı yayınlarda, Bulgaristan'da öldürülenlerin sayısı on binlerle ifade edildi. Babıâli, bu abartılı haber kampanyasına karşı Türk sefirleri vasıtasıyla basın bültenleri gönderdiyse de başarılı olamadı[1]. Bu durum üzerine Avrupa'nın Osmanlı hakkındaki fikir ve görüşleri tamamen değişti. Bu ortamdan faydalanmak isteyen Karadağ ve Sırbistan 2 Temmuz 1876'da Osmanlı Devleti'ne savaş ilân etti[2]. Bu savaşta Osmanlı Devleti kısa bir sürede başarı kazandı. Ancak, yabancı temsilciliklerin ısrarı üzerine Osmanlı Devleti, 25 Eylül 1876'da ateşkes ilân etti. Ateşkes esnasında taraflar arasında bir anlaşmaya varılamayınca Rus elçisi İgnatiyef, 31 Ekim 1876'da Osmanlı Devleti'ne bir kesin uyarı verdi[3]. Şark meselesinin çözümü konusunda Avusturya, Almanya ve Rusya arasında bir mutabakata varılırken, İngiltere ise çıkarları gereği Balkanlar'da statüko'un korunmasından yanaydı. Bu nedenle Balkan milletlerini bir ölçüde de olsa yatıştırmak amacıyla Babıâli'yi bazı tavizleri vermeye zorladı[4]. İsyanı yatıştırarak meseleyi adalet ve hakkaniyete uygun bir şekilde çözmek isteyen Osmanlı Devleti'nin bütün teşebbüsleri, imparatorluğu parçalamaya yönelik Rus entrikaları ve panslavist Rus başvekili Gorcakof'un Balkanlar'daki Slavları tahrik etmesi yüzünden sonuçsuz kaldı[5]. Avrupa devletlerinin tutumu ve Rusların savaş açmak için fırsat kollaması ile bunalan Babıâli, Balkan sorununa son vermek üzere İstanbul'da bir konferans düzenlenmesi fikrini kabul etti. 23 Aralık 1876'da toplanan Tersane Konferansı'nda Osmanlı Devleti'nin istiklâliyle bağdaşmayacak teklifler önerildi. Amaç, Rumeli'deki gayrimüslimleri Osmanlı hâkimiyetinden ayırmaktı. Mithat Paşa'ya göre bunu engellemenin tek yolu meşrutiyetin ilânı ile Rumeli'nin bir kısmında ıslahat yapılarak bu bölgelerin Türk hâkimiyetinde kalması sağlanabilirdi. Tersane Konferansı sonuçsuz dağıldı. Bunun üzerine elçiler İstanbul'u terk edince işin ciddiyetini anlayan Mithat Paşa, Sırp ve

Karadağ prenslerini mütareke müzakeresine davet etti. Sırbistan harpten önceki durumunun korunması şartıyla Osmanlı Devleti'ne tâbi bir prenslik statüsü aldı[6]. Ancak, Karadağ ile bir uzlaşma sağlanamadı. Karadağ temsilcileri, İstanbul'dan ayrılıp Ruslardan yardım talep ettiler. Rusya'nın çabasıyla Avrupa büyük devletleri arasında 31 Mart 1877'de imzalanan Londra Protokolü'nün Babıâli tarafından reddedilmesi üzerine siyasî ve askerî bütün avantajları eline geçiren Rusya, Şark meselesini halletmek ve Osmanlı tebaası Hristiyanları korumak iddiasıyla 24 Nisan 1877'de Osmanlı Devleti'ne savaş ilân etti[7]. İngiltere menfaatini korumak kaydıyla, diğer Avrupa devletleri ise herhangi bir şart ileri sürmeksizin tarafsız kalacaklarını duyurdu[8]. Savaş ilanı sırasında Osmanlı ordusunun mevcudu konusunda kaynaklarda farklı bilgiler bulunmaktadır. Serasker Redif Paşa'nın düzenlediği lâyihaya göre, Osmanlı kuvvetlerinin mevcudu 490.000 idi. Bunun 300.000'i Rumeli'de, 100.000'i Anadolu'nun kuzeydoğusunda, arta kalanı da muhtelif bölgelerde bulunuyordu[9].

Fakat bunların içinde eğitim görmüş olanları azdı. Redifler eğitim görmemiş, mustahfızlar ise yaşlıydı. Ayrıca, ordunun subay kadrosu da yetersizdi. Yeterli miktarda subay olmadığı için savaş esnasında, livalık hizmeti miralaya, miralaylık hizmeti kaymakama ve hatta binbaşıya gördürülse de subay açığı kapatılamadı[10]. Orduyu oluşturan taburlarda; eğitim, disiplin, tecrübe ve moral bakımından birliktelik olmadığından sevk ve idare güçleşiyordu. Özellikle, taburları sevk ve idare edecek küçük rütbeli subay yoktu. Mevcut subay kadrosunun ise % 10'u harbiyeli ve % 90'ı alaylıydı. Alaylıların da çoğu okuma yazma bilmiyordu. Kurmay subay ise yok denecek seviyedeydi. Netice itibarıyla, askerî uzmanlar, bu kumanda heyetiyle ordunun ilmî olarak sevk ve idaresini mümkün görmüyorlardı[11]. Bu nedenle, 1877-1878 yıllarında Harp Okulu'nun son sınıf öğrencileri, kısa devrelerle mezun edilerek subay rütbesiyle cepheye gönderilmişti.

Osmanlı Ordusu'nun bu sırada silâh ve mühimmat bakımından yeterli olduğu söylenebilir. 1869'da 114.000 Enfield ve Springfield tüfeği satın alınmış, 1873'te ise 500.000 Martini Henry marka tüfek ile 500 Krupp topu sipariş edilmişti. Seraskerlik, teslim aldığı bu silâhları 1876 baharından itibaren askerî birliklere dağıtmıştı. Savaş esnasında ordunun elinde çeşitli marka 935.000 tüfek mevcuttu[12]. Osmanlı Donanması, 1877'de 22 zırhlı, 82 zırhsız gemi, 763 top ve 15.000 mürettebattan oluşuyordu. Bahriye subaylarının teorik ve pratik talim terbiyesi yetersizdi. Özellikle büyük rütbeli bahriyeliler mesleklerini icrada yetersiz olsa da genç zabitler arasında fennî bilgisi olanlar mevcuttu. Bunların da pratikleri yoktu ve rütbeleri küçük olduğundan fikirleri kabul edilmiyordu[13]. Osmanlı ordusunun bu yapısına karşılık Rus Ordusu, Kırım Savaşı sonrası yeni baştan teşkilâtlandırılmıştı. 1874'te zorunlu askerlik sistemi kabul edilen Rus Ordusu'nda, her kademede birlikleri ehliyetle sevk ve idare edecek subay kadrosu mevcuttu. Rus ordusunda 1865 yılından itibaren yıllık tatbikatlar icra edilmekteydi. Asker sayısı da Türk Ordusu'na nazaran fazlaydı. Rus kuvvetlerinin Avrupa cephesindeki mevcudu, harbin başında 275.000 piyade, 20.000 süvari, 756 top, 247.130 Bergande 383.382 Karanga ve 113.317 kapsüllü Karle tüfeği olup asker başına 182 fişek düşüyordu. Sayıların da gösterdiği gibi Türk ordusu kendinden üstün kuvvetlerle savaşmak zorunda kalmıştı[14]. Savaşın ilanından iki gün sonra Serasker Redif Paşa'nın kışlalara ilan ettiği seferberlik duyurusu ve başta Rumeli olmak üzere Osmanlı topraklarında yaşayan tüm Müslüman ahaliye hitaben; "12 yaşından 70 yaşına harb-ü darb erbabı olan ve eli silah tutan kâffe-yi mü'min ve müsliminin gaza ve cihada"[15]" katılması için yapılan çağrılar, 1.000.000 askerin toplanacağı ümidini de beraberinde getirmişti. Ancak bunun imkânsız bir hayal olduğu gerçeği ise kısa zamanda ortaya çıktı. Devletin içinde bulunduğu bu buhranlı durum

kadim çözümleri bir kez daha hayata geçirdi. Disiplinsiz sekbanların eski ordu mensupları olduğu düşünüldüğünde, isyancılarla uzlaşma ve zeybeklerin savaşçı yeteneklerinden faydalanma fikri devlet açısından tekrar gündeme geldi. Bu erken dönemlerden beri uygulanan pragmatist bir metottu ve defalarca işe yararlığı kanıtlanmıştı. 16. ve 17. yy.'larda Anadolu'yu kasıp kavuran Celali İsyanları sırasında birçok Celali önderi adamlarıyla beraber affedilerek Osmanlı bürokrasisine dâhil edilmişti. Daha büyük çaplı isyanlarda önemli isyancıların Müslüman köylü Türklerden sadık Osmanlı askerine doğru toplumsal ve siyasi bir dönüşüm gerçekleştirdikleri görülmüştür. Bu affedilmiş eski eşkıyalar emirlerindeki adamlarıyla birlikte padişahın hizmetine girmiş, böylelikle Safeviler ve Habsburglarla savaşırken kuşatma yapmak için gerekli insan gücünü temin edip fayda göstererek Osmanlı elitinin faydalandığı nimetlerden nasiplenebilmişlerdi[16]. Zira Celali Karayazıcı'nın kardeşi Deli Hasan'a Bosna Beylerbeyliği verilmiş, o da Habsburg'larla süren savaşlar sırasında batı cephesine beraberinde 10.000 asker getirmişti. Bu politikanın mimarları uluslararası sorunları hallettikten sonra eşkıyaların hesabını göreceklerini düşündüklerinden uygulamanın uzun vadeli sonuçları üzerinde pek durmamışlardır. Zaman içerisinde bu politika farklı düzeylerde kurumsallaşmış, hem merkezi devlet görevlileri hem de savaş meydanındaki komutanlar güçlerini arttırmak için asileri kendi saflarına katmışlardı[17].

17. yy.'da Avrupa'da, feodal Ortaçağ'ın toprağa bağlı imtiyazlı aristokratik şövalyeleri, gelişen teknoloji ve değişen siyasi şartların ardından yerlerini sözleşmeli profesyonel savaşçı topluluklarına bırakmıştı. 18. yy.'da ise doğrudan devlet tarafından işe alınan ücretli düzenli birlikler ortaya çıkmıştı. Avrupa'nın ilk daimi ve düzenli ordusu Yeniçeri Ocağı'nı kurmuş olan ve tımar sistemiyle de ele geçirdiği toprakların insani ve maddi kaynaklarını savaş zamanı seferber etmeyi başaran Osmanlı Devleti, Avrupa'daki bu gelişmelere kayıtsız kalmamış, sefer zamanında sözleşmeli olarak istihdam edilen birlikler kurmuşlardı. Sözleşmeli askerliğe dayalı orduların, mahalli ileri gelenlerin kendi kuvvetlerinden ve ücretli savaşçı topluluklarından oluşuyor olması hükümdara ücret karşılığı bir bağlılık hissetmemelerine neden olmuştu. Bu paralı askerler, savaş sırasında ücretlerini alamadıklarında hükümdarın tebaasını yağmalamışlar, savaş bittiğinde ise işsiz kaldıkları için çiftçilik yapmak yerine eşkıyalığa yönelerek devletin meşruiyetini tehdit eden yağma ve tahriplere girişmişlerdi[18]. Bu başıbozuk eşkıyalar, Batı Anadolu'da zeybek olarak adlandırılmışlar, özellikle İzmir, Afyon, Kuşadası, Manisa yolları üzerinde birbirlerine birer saat uzaklıkta kahveler açmışlar ve yolcularla tüccarları koruma karşılığında yüklü ücretler almaya başlamışlardı. Yolcular, alınan paraların çokluğu nedeniyle hükümete şikâyette bulununca 1792, 1793 ve 1821 yıllarında çıkarılan fermanlarla bu ücretler yasaklanmaya çalışılmış ancak Yeniçerilerle işbirliği yapan zeybeklere engel olunamamıştı[19].

Yeniçeri Ocağı'nın 1826 yılında kapatılmasının ardından desteklerini ve dolayısıyla geçim kaynaklarını kaybeden zeybeklerin bir kısmı eşkıyalığa başlamıştı. Dağa çıkmayanlar ise ocağın kapatılmasının üzerinden henüz bir sene geçmeden İzmir'deki 1200 askerden oluşan Asakir-i Mansure birliğinde piyade eğitimine dâhil olmuştu. 1827 yılı içinde İzmir Muhafızı Hasan Paşa ile İzmir İhtisab Nazırı Ömer Lütfi Efendi'nin Babıâli'ye müşterek yolladığı yazıda; birliğe alınan asker adaylarının bu bölgeye mahsus zeybek kıyafetine alışmış olduklarını, vilayetlerinde daima dizlik ve yelekle açık saçık gezmeyi adet edindiklerini, İzmir'in sıcak yazında bunlara kışlık kumaştan yünlü ve pamuklu elbiseler verilmemesini istemişlerdi[20]. Bu birliklerde görev alan zeybekler, kırlarda ve kentlerde güvenliği sağlayarak kolluk kuvveti olarak da kullanılmışlardı. 1829 yılında Aydın'da çıkan Atçalı Kel Mehmet isyanının bastırılmasının ardından 10 Haziran

1830 tarihinde Tepecik Köyü'nde öldürülen Atçalı Kel Mehmet, Turnalı Ali ve Palabıyıkoğlu'nun kesik kafalarının İstanbul'da teşhiriyle zeybekler için yeni bir süreç başlamıştı[21]. 2. Mahmut'un otokratik bir yönetimi anlayışıyla politik sistemi otoriterleştirmesi ve merkezileşme isteği sonucunda taşradaki mahalli nüfuz sahibi ayanların kapı halkları olan ve Batı Anadolu'yu bir nevi haraca bağlayan isyancı sekbanlarla leventlerin açtıkları kahvelerde gelen geçen yolcudan koruma karşılığı ücret toplamaları nedeniyle şikâyet edilen zeybeklerin başları ezilmişti. Ancak bu bertaraf etme politikalarının üzerinden çok uzun zaman geçmeden sosyo-politik ve sosyo-ekonomik olumsuzluklar nedeniyle zeybekler Batı Anadolu'da tekrar güç kazanmışlardı.

2. Abdülhamit'in Osmanlı tahtına çıkmasının üzerinden dokuz ay bile geçmeden kendisini içinde bulduğu 93 Harbi imparatorluk açısından çok tehlikeli bir görünüm arz ediyordu ve yeni sultan açısından bu savaşın sonucu can alıcı bir öneme sahipti. Savaştan galip çıkarsa iktidara geldiğinden beri eksikliğini hissettiği meşruiyeti kesinlikle kazanacak ve muazzam bir itibar edinecekti. Buna karşılık uğrayacağı bir bozgun, imparatorluğun başındaki konumunu sarsabilirdi[22]. Savaşın sonuçlarının ciddiyeti, asker ihtiyacını ortaya çıkardığı gibi beraberinde çözülmesi gereken eşkıyalık sorununu da gündeme getirmişti. Batı Anadolu'daki eşkıyalık faaliyetleri, savaşlar sırasında devleti iki açıdan olumsuz etkiliyordu. Bir taraftan çetelerle mücadele için takip kollarında görev almak üzere sürekli asker görevlendirilmekte, diğer taraftan ise savaşa katılmak istemeyen asker kaçaklarının dağa çıkıp çetelere katılması nedeniyle bölgeden beklenilen asker ihtiyacı karşılanamamaktaydı[23]. Eşkıyalık sorununu en azından savaş süresince bitirerek iç huzuru dengelemek amacıyla, aynı zamanda dağlık topografyayı ve başıbozuk usulü çete savaşlarını bilmeleri nedeniyle Ege Bölgesi'ndeki çeteleri dağdan indirip Osmanlı ordusu saflarında Ruslarla savaşmak için ikna etmeye çalışacaktı. 2. Abdülhamit bu planı hayata geçirmek için 1877 yılında savaşa katılmayı kabul edecek olan zeybekler için genel af ilan etti. Saraydan Aydın vilayetine gelen tebliğ üzerine İzmir eşrafından Tireli Hacı Ali Paşa, Aydın vilayetinde adamı Molla Abdullah aracılığıyla gönüllü askerleri toplayıp kaydetmek amacıyla bayrak açtırdı[24]. Ardından Ödemiş ve Küçük Menderes'teki zeybeklerin katılımını sağlamak için bölgenin tanınmış eşkıyalarından Çakırcalı Ahmet'e savaşa katılması koşuluyla affedileceğini söyleyerek bayraktar olması için davet gönderdi. Af teklifini kabul eden Çakırcalı Ahmet'in af fermanı Tire kaymakamlığına geldi. Çetesiyle birlikte fermanı almak ve yüze çıkmak için Molla Abdullah ile birlikte yola çıkan Çakırcalı, kaymakam tarafından Tire'de hükümet kapısının karşısında bir törenle karşılandı[25]. Toplumun huzurunda çetenin bütün suçlarının af olunduğuna dair, padişah fermanı okundu, şerbetler içildi ve padişaha dualar edildi. Törenin ardından Hacı Ali Paşa'nın elini öpen çete üyeleri böylelikle yüze çıktı. Tireli Hacı Ali Paşa'nın asker toplama konusunda gösterdiği başarılar nedeniyle 2. Abdülhamit tarafından rütbesi arttırıldı[26]. Savaşa katılması ve gönüllü toplaması karşılığında affedilen Çakırcalı Ahmet dokuz kişilik çetesiyle Ödemiş'e dönmek üzere Adagide'ye geldi. Çakırcalı Ahmet o geceyi kardeşi çoban Kara Mahmut'un evinde geçirdi. Sabahında kızanları olan Yörük Osman, Koca Cerit ve Küçük Cerit savaşa gitmeyeceklerini, tekrar dağa çıkacaklarını söyleyerek çeteden ayrıldılar. İki kızanı Yetimoğlu Mehmet ile Genev'den (Zeytinlik) Sarı'nın İsmail ise Çakırcalı Ahmet'in yanında kaldılar. Çakırcalı Ahmet iki kızanıyla birlikte Ödemiş'e geldi. Bölgeye haber saldı, kaymakamlıklarla görüşüp izin aldı ve hazırladığı gönüllü bayrağını harlağın başındaki çınarlardan birinin dibine dikti. Davulcular davul çalarken duyurular yapıldı ve gönüllü yazma işlemi başladı. Çakırcalı Ahmet Ödemiş'ten ve civar yerleşim yerlerinden çok sayıda gönüllü topladı. Çakırcalı Ahmet'in topladığı gönüllüler dışında Manisa Salihli'de eşkıyalık yapan Bakırlı Mehmet Efe[27] ile

Hocazade, Kır Kaş ve Seki Köylü Mahmut da gönüllü bayrağı açtı[28]. Ödemiş merkezli olmak üzere gönüllü asker alımları on beş gün kadar sürdü. Hazırlıklar mayıs ayının başlarında tamamlandı. Gönüllü alımı bitince birlikler yola çıkmak üzere sabah erken saatlerde hazırlandılar. Ödemiş halkı gönüllüleri uğurlamak için toplandı. Kafilenin başında Çakır Ahmetzade Hoca İbrahim Efendi, müderris Hoca Kerim, müderris Molla Efendi, müderris Eş'ârizade gibi din adamları ile kaymakam, müftü, eşraf ve beraberinde kalabalık halk yığınları yola çıktılar. Kafile Türkmenler mahallesinden Tekeli Kahvesine doğru (eski İzmir yolu) alay halinde yürümeye başladı. Çok fazla kalabalık vardı. Kafile ile birlikte davullar çalınıyor, türküler söyleniyordu. Müderris Hacı Kerim Efendi Dombaklı çeşmesinin büyük ahır taşının üzerine çıkıp ağlayarak bir dua okudu, halk da duaya âmin dedi[29]. . Bu uğurlamanın ardından Ödemiş zeybek taburu harekete geçti. Yol üzerindeki Tire, Bayındır, Torbalı ve İzmir'den farklı gönüllü alayları da gruplarına katıldı. Tüm gönüllü birlikleri birleşince İzmir'de Sultaniye Vapuru'na bindiler. Böylelikle 31 Nisan 1877 tarihinde affedilen zeybekler ve beraberindeki gönüllülerden oluşan 900 zeybek süvarisi silâhaltına alındı ve bir müddet talim yaptırıldıktan sonra cepheye gönderilmek üzere İstanbul'a yola çıktı.

Bu zeybekler kafilesine vapurda "Aydın efeleri" denilmeye başlamıştı. Gruptakilerin giydikleri mahalli kısa dizlikler, bellerindeki uzun bıçaklar, bacaklarındaki tozluklar, sırtlarındaki cepkenler ile her biri eski Cezayir leventlerine benziyorlardı[30]. Sultaniye Vapuru, bir hafta içinde Batı Trakya'daki Dedeağaç Limanı'na vardı. Gönüllüler karaya çıkarıldı. Zeybekler ilk olarak Dimetoka'da konakladılar, oradan da Edirne'ye vardılar. Edirne'de bir süre kaldıktan sonra Şipka'ya geçtiler. Görev alacakları ordu merkezi Filibe'deydi. Çakırcalı Ahmet'in başında bulunduğu gönüllü müfrezesi meşhur süvarilerden oluşan Ejder Alayı'na[31] yardımcı kuvvet olarak verildi. Ödemiş Zeybek taburu başlarındaki mukavva fesleri ve heybetli kıyafetleri ile askerlerin arasına katılmışlardı. Diğer bir kol ise İstanbul'da Davutpaşa[32] , Tophane[33] ve Maslak'taki askeri karargâhlara yerleştirilen ve Zeybek Taburu/Aydın Taburu ile Zeybek Asakir-i Muavenesi olarak anılan zeybekler buradan da Rumeli'deki cephelere sevk edildiler. Sayıları birkaç bini aşan piyade/süvari Zeybek Yardımcı Birlikleri 1877 yılı içinde Nisan'dan Kasım'a dek Batum, Sahum[34], Kızanlık[35], Varna, Şumnu ve Dobruca[36] cephelerinde görev aldılar. Savaş sırasında asker açığını kapatmak için Zeybek taburlarının yanı sıra Edirne, İstanbul, Selanik, Hüdavendigar, Aydın, Adapazarı, İzmit ve Konya gibi vilâyet ve mutasarrıflıklarda sakin Türklerden "Asâkir-i Mu'âvine" adı altında toplanan başıbozuk askerler de toplandı[37]. Osmanlı Ordusu; Kafkas, Tuna ve Karadağ olmak üzere üç ana cephe de savaşıyordu. 24 Nisan 1877 tarihinde Romanya ile bir sözleşme imzaladıktan sonra Prut Nehri'ni geçen Rus birlikleri büyük bir direnişle karşılaşmadan ilerlemeye başlamışlardı. Ordularını Romanya üzerinden geçirme imkânı bulan Ruslar, Haziran sonlarında Osmanlı ordusunun ilk savunma hattını oluşturan Tuna'yı kolayca geçtiler. General Vladimiroviç Romeyko Gurko Tuna'nın ardından birliklerini Bulgar topraklarına doğru sürdü ve 7 Temmuz'da Tırnova'yı ele geçirdi. Devamında gözüpek bir manevrayla birkaç müfrezeyi yanına alıp Balkan Dağları'nı aşarak dağ zincirinin başlıca geçidi olan Şıpla Geçidi'ni ters yönden verdiği bir baskınla 19 Temmuz'da aldı. 17 Temmuz'da Niğbolu Kalesi 7.000 tutsak, 113 top ve 10.000 tüfekle Rusların eline geçti. Böylece Osmanlı ordularının durumu tehlikeye girmişti[38]. Arka arkaya yaşanan bu kayıplar ve 5 Haziran'da artan Rus saldırıları karşısından asker ihtiyacının baş göstermesi nedeniyle Aydın Valiliğinden Dördüncü Ordu için olabildiğince çok zeybek asker toplaması istendi[39]. Yedek kuvvetlere duyulan ihtiyaç arttıkça cephelere dört bir koldan asker aktarımı başladı. 18 Haziran'da 300 zeybek Tophaneye,[40] , 29 Haziran'da Zeybek Yardımcı Birlikleri başkentten Varna, Şumnu ve Dobruca'ya

sevk edildi[41]. . 30 Haziran'da ise 900 zeybek süvarisi daha İzmir'den vapurla İstanbul'a nakledildi[42]. Burada aldıkları kısa eğitimin ardından Rumeli cephelerine gönderildiler. 6 Temmuz'da 1000 kişilik bir zeybek birliği Varna'ya,[43] 9 Temmuz'da Balkan Genel Kumandanlığı'na tayin olan Bahriye Nazırı Rauf Paşa'nın emrindeki Zeybek Piyade Yardımcı Birlikleri de Rumeli'den trenle önce Hasköy'e oradan da Kızanlık'a[44] gönderildi. Cephelerde alınan kayıpların Osmanlı kamuoyuna yansımalarını dizginlemeye çalışan 2. Abdülhamit ordunun başkomutanı olduğu halde; harita okumayı bilmediği ve selamlık merasimleri dışında hayatında askeri bir birlik görmediği söylentilerini doğrular nitelikte Temmuz ayında Balkan cephesi komutanı Abdülkerim Paşa ve serasker Redif Paşa'yı görevden aldı. Şura-yı Askeriyeye danışmadan Prusya asıllı bir dönme olan Mehmet Ali Paşa'yı yeni serasker olarak atadı[45]. Babıâli'de bu gelişmeler yaşanırken Çerkes ve Arnavut başıbozuk birlikleriyle göreve gönderilen zeybek taburları cephelere nakledilmeye devam ediyordu. 25 Temmuz'da 150 zeybek Balkan kumandanlığının emrine, 4 Ağustos'ta Davutpaşa kışlasındaki 90 süvari zeybek de Sofya'ya gönderildi[46]. 1877 yılının Temmuz ayından itibaren savaş alanındaki durum Osmanlı Orduları'nın lehine dönmeye başladı. Tuna boylarındaki Rus ilerleyişini durdurmayı başaran Vidin Ordusu, Balkanlarda bir haftalık yürüyüşün ardından Plevne'ye çekildi ve Gazi Osman Paşa Ruslara 20-30 Temmuz arasında ilk yenilgiyi tattırdı. Bir diğer Osmanlı kumandanı Süleyman Paşa ise Adriyatik üzerinden gelen 25.000 askeri Dedeağaç'tan karaya çıkarıp demiryolu aracılığıyla cepheye sevk ederek General Gurko'nun Balkan ilerleyişini durdurdu.

12 Eylül'de 186 zeybek daha Aydın'dan İstanbul'a yola çıktı. 18 Kasım'da keşif taarruzu yapmak için gönderilen Zeybek ve Çerkes birlikleri Yovan Çiftliği, Karasine ve Sulanık köyleri ile Çernova ve Pirgos bölgelerinde Rus askerlerine kayıplar verdirdiler ve yüklü ganimet elde edilmesini sağladılar[47]. Balkan cephelerinde zeybek gönüllüleri kullanan Babıâli'den Aydın valiliğine 24 Aralık'ta telgraf gönderilerek Yunanistan'la savaşa girilmesi durumunda Yunan adalarına saldırılması için 2000 kadar zeybek yardımcı kuvvetinin toplanılması ve hazırda bekletilmesini istedi[48]. Bu kanlı çarpışmalar esnasında Rumeli cephesinde bulunan Çakırcalı Ahmet ise kendi müfrezesiyle gece baskınlarına devam ediyordu. Gönüllüler dışında Çakırcalı Ahmet ile birlikte savaşan zeybeklerin isimleri şunlardı: Kır Kaş, Genev'den Sarının İsmail, Serçioğlu İbrahim Efendi, Bayezidler Köyünden Keleş Mehmet, Bıçakçıdan Hazır İsa oğlu, M. M. Verim, H. Yumuşakoğlu, Bıçakçı Gere köyünden Hacı İsa oğlu A. Çavuş, Dereli Mehmet ve Karamanlı İsmail[49]. Çakırcalı Ahmet müfrezesinin mensup olduğu Zeybek Taburu Karadağ'dan gelen Süleyman Paşa Ordusu'na bağlıydı. Bu karargâha Şam'dan da muavenet taburları gelmişti. Ayrıca savaşın başlarında Mısır ve Tunus gibi imtiyazlı vilayetlerden de yardım istenmişti. Bu vilayetlere zamanında ayrıcalık karşılığına girilecek bir harpte Osmanlı Ordusu'na destek olma sözü vermişlerdi. Mısır Hıdivi İsmail Paşa bu anlaşma gereği ekonomik durumu bozuk olmasına rağmen oğlu Müşir Hasan Paşa'nın komutasında 3 alaylık bir kuvveti kendi deniz araçlarıyla Varna'ya gönderdi[50]. Muavenet güçleriyle hareket eden zeybek taburları çok kanlı savaşlar gerçekleştirdi ve her iki taraftan da ağır kayıplar vardı. Çakırcalı Ahmet müfrezesinde görev yapan Efe'nin kızanlarından Serçioğlu İbrahim, bu çarpışmalardan birini şöyle betimlemektedir:

"Bir gün Osman pazarcığına iki saat mesafedeki yaylada, bir köy civarında uygun bir mevzide pusu kurmuş düşmanı bekliyorduk, Moskofların bir süvari keşif koluyla karşılaşmıştık. Çakırcalı Ahmet Efe, arkadaşlara şu emri vermişti":
Çocuklar yere yatın!

Biz hemen yere yattık, önümüzde yerde kalın, kuru bir söğüt ağacı kütüğünü siper edindik ve çarpışmaya başladık. Kazak bölüğü hem ateş ediyor hem de bize doğru hücuma geçerek ilerliyordu. Başta Çakırcalı Ahmet Efe, Kır Kaş, Sarının İsmail ve diğer arkadaşlar gayet iyi atıcı idiler ve güzel silah kullanan cesur insanlardı. Yattıkları yerden, düşmana kurşun yağdırıyorlardı. Çarpışma o kadar hızlanmıştı ki, ben silahımı yere bıraktım, efelere durmadan fişek hazırlıyordum. Onlarda düşman süvari müfrezesini birer birer haklıyorlardı. Sanki ağaçtan armut düşürüyorlardı. Süvariler böyle kırıla kırıla biterken, sonuncu neferleri dönüp kaçmıştı. Meğer kaçan nefer daha ilerideki bölük kumandanına varıp, kendi bölüklerinin Türkler tarafından perişan edildiğini haber vermiş. (Bu ikinci bölük Süleyman Paşa ordusunun arkasından çevirmeye memur edilmiş.) Bu bölükten bir kısım kuvvet daha ayırıp bizim üstümüze göndermiş, bizi bulunduğumuz mevkiden tard etmeye memur edilmişler. Baktık ikinci bir düşman bölüğü bulunduğumuz İrim ağzına yaklaşmaya çalışıyorlardı. Bizim bir avuç gönüllü müfrezemiz az fakat göğüsleri imanla doluydu. Biz yattığımız yerden bu düşmanın ikinci bölüğüne de ateş açmaya başlamıştık. Savaş çok kızıştı arkadaşlardan birkaçı da yaralanmıştı. Bir aralık bir serseri kurşuna kurşunda benim kaba etimi yalayarak vızlayıp geçmişti! Kurşunun çıkardığı hararetin bacağımı dağladığını duydum ve can havliyle sağ elimi kurşunun yakıp geçtiği sağ bacağımın kabasına şiddetle el attım ve yattığım yerden efemiz Çakırcalı'ya şöyle bir sesledim:

Efe vuruldum galiba!
Çakırcalı Ahmet Efe, o şiddetli ateş arasında ve yattığı yerden bir kahkaha saldı ve başını bana çevirerek şunları söylemişti hiç unutmam:
"Bizim oğlan, bu köpeğin kurşunundan korkulur mu, kendini sıkı tut ve hiç havf etme! diye beni o korkunç dakikada teselli etmişti!"[51]

Zeybek taburları Süleyman Paşa'nın komutasında Tuna Cephesi'nde bu şartlarda çatışırken Çakırcalı Ahmet cephane sandığını katıra yüklerken kasığını patlatmış, ayrıca basur hastalığına yakalanmıştı. Bu hastalıklar nedeniyle zayıf düşüp Ödemiş'e geri dönmek istemiş, izin kâğıdını almak için bir başarı göstermesinin işini kolaylaştıracağını hesaplamıştı. Bu üç zeybek gece karanlığında düşman siperine gizlice sızıp nöbet bekleyen iki Rus askerinin boğazlarını kesip kafalarını koparark yanlarına almışlardı. Kesik Rus kafalarını Süleyman paşa'ya göstermişler, takdir görünce de izin almak istediklerini söylemişlerdi. Bunun üzerine üç zeybek için izin kâğıdı yazılmış ve bu üç kişi müfrezesinden ayrılıp Dedeağaç'tan vapura binerek İzmir'e yola çıkmışlardı. İzmir'e vardıktan sonra da trenle Torbalı'ya geçmişlerdi. Oradan da Tire'ye geçip Hacı Ali Paşa'nın elini öpüp Ödemiş'e geçmişlerdi. Çakırcalı Ahmet Ayasuluk'ta kendi köyüne diğer kızanlarda köylerine dönmüşlerdi, fakat bu sırada savaş tüm şiddetiyle devam ediyordu. Osmanlı Ordusu, Doğu Anadolu'da Karadeniz kıyısındaki Batum'dan İran sınırının yakınındaki Doğu Bayezid'e kadar uzanan üç yüz kilometrelik uzun bir cepheyi savunmak zorunda kalmıştı. Coğrafi koşullar nedeniyle insan ve mühimmat sevki aksayınca Üç Rus ordusu Ardahan'a, Kars'a ve Doğu Bayezid'e doğru harekete geçti. Önce Doğu Bayezid'i ardından Ardahan'ı ele geçiren Ruslara karşı kazanılan elle tutulur tek başarı 15 Mayıs'ta Sohum Kale'nin Osmanlılar tarafından uzun bir bombalama sonucu alınmasıydı. Doğu'daki cephede arka arkaya yaşanan bu başarısızlıklar üzerine takviye birlik olarak Çerkes ve Abhazların yanı sıra 4 Haziranda 1500 kişilik zeybek birliği de Batum ve Sohum'a[52] sevk edildi. Anadolu ordusu komutanı Ahmet Muhtar Paşa, Rusların doğudaki ilerleyişini durdurarak 1 Temmuzda Kars şehrini kurtardı. Rus kuvvetleri Anadolu'da 160.000 kadardı. Zaman içinde Rumen ve Sırp Kuvvetleri de Rusya'nın yanında

savaşa iştirak etti. Savaş başlamadan önce Rusya Osmanlıvari milis kuvvetleri oluşturma adına Lezgi, Çerkes ve Karapapak eşkıyalara genel af ilan etti. Karapapak Türklerinden Kars bölgesindeki eşkıyalardan Tülü Musa ve Mehrali Rusya tarafındaki suçlarından affedilmesine rağmen Osmanlılara haber göndererek Osmanlı topraklarında işlediği suçların affedilmesi halinde 120 kişilik bir süvari birliğiyle gelip Osmanlı Ordusu'nda hizmet edebileceğini belirtmişti. Bu istek üzerine Mehrali affedilmişti[53]. Her iki cephede alınan bu kısmi başarıların etkisi uzun sürmedi. Kışa doğru soğukların başlamasıyla lojistik anlamda yetersiz olan birlikler zayiat vermeye başladı. Özellikle zeybek taburları büyük kayıplar yaşamıştı. Rus orduları, Doğu cephesinde Kars'ın 30 km doğusundaki Alaca üzerine büyük bir saldırı başlattı. Ahmet Muhtar Paşa 7.000 esir verip geri çekilince 19 Kasım'da Kars düştü ve Ruslara Erzurum yolu açıldı. Aynı tarihlerde 60.000 askeriyle Plevne'ye çekilmiş olan Osman Paşa aşırı soğuk, erzak ve mühimmat kıtlığı gibi etkenlerle 10 Aralıkta teslim oldu 1878 yılında Grandük Nikola Sofya ve ardından Edirne kalesini ele geçirdi. Plevne'nin düşmesinin ardından 2. Abdülhamit, savaşın kaybedildiğini anlamış ve ateşkes yapma yollarını aramıştı. Alman imparatoru Bismarck arabuluculuk teklifini reddederken Osmanlı tahvillerinin hamilleri olan İngilizler Rusların başkente bu denli yakın olmasından tedirgin olup gerekirse İngiliz donanmasının müdahaleye hazır olduğunu bildirerek uluslararası baskı yaptı[54]. Bu şartlarda Edirne'de 31 Ocak 1878 tarihinde ateşkes antlaşması imzalanmasına rağmen Rus Orduları'nın Çatalca'ya kadar ilerlemeleriyle Rumeli cephesindeki bir zeybek tabyası 10 Şubat 1878'de Bulgaristan Şumnu'ya cepheye gönderildi[55].

Farklı cephelerde görev alan ve kimi zaman cephelerde büyük başarılar kazanırlarken kimi zaman da ganimet arzusuyla disiplinsizlik yapıp köy basan, eşkıyalık yapan zeybekler de ortaya çıkmıştı. Doğu'da ve Rumeli'de cephelerde ve keşif kolu olarak dağlarda gösterilen başarıların yanı sıra başıbozuk olarak görevlendirilen zeybeklerin olumsuz davranışlarına da rastlanıldı. Gazi Ahmet Muhtar Paşa'ya, 14 Kasım 1877 tarihinde seraskerlikten gelen telgrafta muavine askerlerine silah dağılması için emir veriliyordu. Gazi Ahmet Muhtar Paşa ise seraskerliğe 15 Kasım tarihli gönderdiği telgrafta muavine askerlerinden yeterince istifade edilemeyeceğini savunuyordu. Muavine askerlerinin ellerindeki silahları kaybettiğini, nizamiye askerinin cesaretinin kırılmasına sebep olduklarını söylemekte ve atılan ilk gülleden sonra bunlar tarumar oldukları için nizamiye askerleri de bundan etkilendiklerini düşünmekteydi. Bunlara verilecek silahlar kaybedileceği için Martini Henri yerine adi tüfekler verilmesinin daha uygun olacağını belirtmişti . Muhtar Paşa'nın bu görüşleri daha sonra yaşanan yağmalama girişimlerinde onu haklı çıkarmıştı. 21 Ocak 1878 tarihinde Ahyolu, Pirgos ve Karinabad civarındaki kasaba ve köylerinde bir takım Arnavut Çerkes ve zeybek eşkıyaların köy ve kasabaları basarak değerli eşyaları gasp ettikleri ahaliden bazı kimseleri öldürdükleri haber alındı. Eşkıyalık faaliyetlerinin sona erdirilmesi için iki bölük piyade ve bir bölük zaptiye askeri sevk edilmesine dair rapor yazıldı . Bahsedilen müfrezelerde firar olayları da yaşanmaktaydı. Savaş sırasında firar eden Çerkeslerle muavine birliklerindeki askerlerin yedek kuvvet olsa dahi orduya alınıp 4 yıl nizamiye birliklerinde görev yapması ile ilgili bir ceza kanunu çıkarılmıştı, fakat bu uygulanamadı . İngiliz tarihçilerin gözünden 93 Harbi sırasındaki Osmanlı başıbozuk grupları şu ifadelerle anlatılmaktadır:

"En iyimser gözlemcinin bile "disiplinsiz bir grup eşkıya" olarak nitelediği bu aşiret kuvvetleri, Osmanlı devleti tarafından Tuna'dan Fırat'a isyanları bastırmak için istihdam edildiler. Başıbozuk terimi sivil gönüllü anlamına gelir. İstanbul'da ve diğer büyük şehirlerde çok sayıda gönüllü piyade taburları oluşturulurken başıbozuklar farklı kaynaklardan bir araya getirildiler. Diğer

bir İngiliz subayına göreyse onlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun uzak köşelerinden bir araya gelen erkeklerden oluşuyordu. Bunlar; Arnavutluk'tan Arnavutlar, Teselya'dan Rum dönmeleri, İzmir ve İskenderiye'den suçlu tabakası, Lübnan'dan soyguncular, Palmyra'dan Bedeviler ve Vidin'den Zeybekler ile acımasız Çerkesler ve Gürcüler. Çerkes kabileleri Ruslar tarafından sadece bir nesil önce Kafkasya'dan kovulmuşlardı ve Türk yetkilileri bunları Hıristiyan isyancıları bastırmak için Bulgaristan'a yerleştirmişlerdi. Başıbozuklar, Rus yaralıları ve savaş esirleri ile Bulgar sivillere karşı uygulanan sayısız vahşetin sorumlularıydılar. Bekir Paşa onlardan bazılarını falakaya yatırsa da bunların çoğu herhangi bir cezaya çarptırılmadan gittiler." Cephelerde gösterdikleri başarılar nedeniyle ödüllendirilen ya da köy bastıkları için imha edilen zeybeklerin devlet emrinde silâhaltındaki yaşamları savaşın başlamasından yaklaşık on ay sonra sona ermişti. Osmanlı ordularının ezici bir bozguna uğraması üzerine köylerine geri dönen zeybekler, devletin iç ve dış dengelerinin sarsılmasının beraberinde getirdiği idari ve ekonomik baskılar nedeniyle bir süre sonra tekrar eşkıyalığa başladılar. 1879 yılından itibaren Aydın vilayetinde eşkıyalık bir salgına dönüştü ve affedilen zeybeklerin birçoğu çiftçilik yapmak yerine tekrar dağa çıktılar.

DİPNOTLAR

[1] Koloğlu 1998, 13-24.

[2] Kurat 1953, 268.

[3] Kurat 1962, 584.

[4] İpek 2002, 16.

[5] Baykal 1943, 3.

[6] İpek 2002, 16.

[7] Kurat 1962, 591-592.

[8] Türkgeldi 1987, 4.

[9] Midhat 1295, 228-229; Musavver 1326, 135.

[10] Gencer ve İpek 1993, 225.

[11] Süer 1993, 36.

[12] Sander ve Fişek 1977, 58-67; İpek, 2002, 17.

[13] İpek 2002, 17.

[14] Süer 1993, 44-48; Ziya Karal 1983, 44.

[15] Yıldız 2009, 219.

[16] Barkey 1999, 215.

[17] Barkey 1999, 220.

[18] Yıldız 2009, 312.

[19] Yetkin 1995, 78.

[20] Yıldız 2009, 190.

[21] Uluçay 2013, 112.

[22] Georgeon 2012, 106.

[23] Yetkin 1995, 64.

[24] Batı Anadolu'da Aydınoğulları Beyliği zamanından beri her köyde ve şehirlerin her mahallesinde birer "bayraktar" bulunurdu. Bayraktarlar 16-26 yaş arasındaki gençleri, askerliğe hazırlarlar, savaş zamanlarında ise cepheye gidecek olan gönüllülerin toplanmasını sağlardı.

[25] Dural 2013, 26.

[26] Hacı Ali Paşa, 1886 yılının Ağustos ayında, Bayındır kaplıcalarından dönerken, üç kişilik Rum çetesi tarafından pusuya düşürülüp öldürülmüştür.

[27] 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nda bin kişilik bir zeybek taburuna kumandanlık yapan Bakırlı Mehmet Efe, savaştan sağ dönmüş, bir süre sonra tekrar dağa çıkmıştı. 1882'de af edilip yüze çıkan Bakırlı Mehmet Efe, 1883'te Manisa Akhisar'da öldürüldü. Yavuz 2006, 98.

[28] Dural 2013, 26.

[29] H. Dural, törenin ayrıntılarına dair bu bilgileri, o gün kafile arasında bulunup bizzat törene katılan İsmail Güler'den nakletmektedir.

[30] Çakırcalı Ahmet'in 93 Harbi sırasında yaşadığı olaylar için bkz; Dural 2013, 74-82.

[31] Ejder Alayı, Osmanlı Ordusu'na mensup olan 5. Süvari Alayı'dır. Ejder, kendilerine saldırı kabiliyetleri nedeniyle verilen bir unvandır. Ejder alayının çok çetin atları ve gürbüz de delikanlıları vardı. Bu alay savaşlarda daima Rusların Kazak alaylarının karşılarına gönderilir ve onları çok defa bozguna uğratırlardı.

[32] Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi (ATASE), Osmanlı Rus Harbi (1877-1878) Kolleksiyonu Kataloğu (Orh-1), Ankara Genel Kurmay Basımevi (1994) No: 916.52/98/23.05.1293.

[33] ATASE ORH 1 No: 397.66/121/06.04.1293.

[34] ATASE ORH 1, No: 629.4/210/23.03.1293.

[35] ATASE ORH 7 No: 4125. 1-7/903/27.04.1293.

[36] ATASE ORH 7 No: 3803. 1-7/725.726/17.04.1293, ATASE ORH 7 No:3804. 1-7/727.728/17.04.1293.

[37] Gencer ve İpek 1993, 225, 233; Mahmud Celâleddin Paşa 1983, 403; Uçarol 1989, 277; Harp esnasında Osmanlı'nın 750.000 asker çıkardığı konusunda bkz; William von Herbert 1990, 6.

[38] Georgeon 2012, 113.

[39] ATASE ORH 7 No: 3148. 3-16/692/24.03.1293.

[40] ATASE ORH 1 No: 397.66/121/06.04.1293.

[41] ATASE ORH 7 No: 3803. 1-7/725.726/17.04.1293, ATASE ORH 7 No:3804. 1-7/727.728/17.04.1293.

[42] ATASE ORH 1 No: 939.4/22/18.04.1293.

[43] ATASE ORH 1 No: 518.70/98/24.04.1293.

[44] ATASE ORH 7 No: 4125. 1-7/903/27.04.1293.

[45] Georgeon 2010, 108-109.

[46] ATASE ORH 1 No: 916.52/98/23.05.1293.

[47] ATASE ORH III No: 5832. 4-21/166/06.09.1293.

[48] ATASE ORH VII No: 6172. 3-14/335-337/12.10.1293.

[49] Dural 2013, 78-79.

[50] Süer 1993, 61.

[51] Dural 2013, 80.

[52] Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi (ATASE), Osmanlı Rus Harbi (1877-1878). Kolleksiyonu Kataloğu (Orh-I), Ankara Genel Kurmay Basımevi (1994) No: 629.4/210/23.03.1293.

[53] M. Arif Bey 2006, 198.

[54] Georgeon 2012, 114.

[55] ATASE ORH I No: 2630.57/17/20.11.1293.

[56] M. Arif Bey 2003, 667.

[57] ATASE ORH VII No: 3219.49/118/09.11.1293.

[58] M. Arif Bey 2003, 366.

[59] Drury 1994, 46.

KAYNAKÇA

Midhat, A. 1295.Zubdetü'l-Hakayık. İstanbul.

Fuad, A. 1326. Musavver 1293-1294 Osmanlı-Rus Seferi I. İstanbul.

Akdağ, M. 1995. Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası Celalî İsyanları. İstanbul.

2010. Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi. İstanbul.

Barkey, K. 1999. Eşkıyalar ve Devlet Osmanlı Tarzı Devlet Merkezileşmesi. Z. Altıok (hzl.) İstanbul.

Baykal, S. B. 1943. "Bismark'ın Osmanlı İmparatorluğu'nun Taksim Fikri", AÜDTCF Dergisi, Cilt 1, Sayı 5.

Dural, H. 1999. Bize Derler Çakırca 19. ve 20. Yüzyılda Ege'de Efeler. S. Yetkin (hzl.) Tarih Vakfı Yurt Yayınlar, İstanbul.

2013. Ödemişli Efe ve Zeybekler, E. Uyanık ve S. Yetkin (hzl.) İzmir.

Eralp, T. N. 1993. Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silahlar. Ankara.

Gencer, A. İ. ve N. İpek, 1993. "1877-1878 "Osmanlı-Rus Harbi Rumeli Cephesi Vesikaları (Temmuz 1877")", Türk Tarih Belgeleri Dergisi 15, Sayı 19.

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi (ATASE), Osmanlı Rus Harbi (1877-1878) Kolleksiyonu Kataloğu (Orh-I) (Ankara Genel Kurmay Basımevi 1994).

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi (ATASE), Osmanlı Rus Harbi (1877-1878) Kolleksiyonu Kataloğu (Orh-II)(Ankara Genel Kurmay Basımevi 1994).

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi (ATASE), Osmanlı Rus Harbi (1877-1878) Kolleksiyonu Kataloğu (Orh-III)(Ankara Genel Kurmay Basımevi 1995).

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi (ATASE), Osmanlı Rus Harbi (1877-1878) Kolleksiyonu Kataloğu (Orh-IV)(Ankara Genel Kurmay Basımevi 1995).

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi (ATASE), Osmanlı Rus Harbi (1877-1878) Kolleksiyonu Kataloğu (Orh-VII)(Ankara Genel Kurmay Basımevi 1995).

Georgeon, F. 2012. Sultan Abdülhamid. A. Berktay (hzl.) İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

Griswold, J. W. 2000. Anadolu'da Büyük İsyan (1591-1611), Ü. Tansel (hzl.) İstanbul.

Hobsbawm, J. E. 2011. Eşkıyalar. O. Akınhay (hzl.) İstanbul.

Drury, I. 1994. "The Russo-Turkish War 1877", Osprey Military Man-At-Arms Series 277, L. Johnson (yay.) Londra.

İpek, N. 2002. "1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı", Türkler Ansiklopedisi, Cilt 13, Ankara.

Karal, E. Z. 1983. Osmanlı Tarihi, 8. Cilt, Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri (1876-1907). Ankara.

Koloğlu, O. 1998. Avrupa'nın Kıskacında Abdülhamit. İstanbul.

Kurat, N. A. 1953. "Pan-slâvizm", AÜDTCF Dergisi, Cilt 1, Sayı 2-4, Ankara.

Kurat, T. Y. 1962. "1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nin Sebepleri", Belleten, Cilt 26, Sayı 103, Ankara.

Mahmud Celâleddin Paşa, 1983 Mir'ât-ı Hakikat, İ. Miroğlu (hzl.) İstanbul.

M. Arif Bey, 2006. Başımıza Gelenler, 93 Harbinde Anadolu Cephesi-Ruslarla Savaş. M. E. Düzdağ (hzl.) İstanbul.

Uçarol, R. 1989. Gazi Ahmet Muhtar Paşa (1839-1919) (Askerî ve Siyasî Hayatı). İstanbul.

Sander, O. ve K. Fişek. 1977. ABD Dışişleri Belgeleriyle Türk-ABD Silah Ticaretinin İlk Yüzyılı (1829-1929). İstanbul.

Sedes, İ. H. 1935. 1875-1878 Osmanlı Ordusu Savaşları, 1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı. İstanbul.

Süer, H. 1993. 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi Rumeli Cephesi. Ankara.

Türkgeldi, A. F. 1987. Mesail-i Mühimme-i Siyasiyye 2. B. S. Baykal (hzl.) Ankara.

Uluçay, M. Ç. Atçalı Kel Mehmed. İstanbul.

Yavuz, B. G. 2006. Zeybekler Tarihçeleri, Özellikleri, Türküleri ve Ödemiş Zeybekleri. İzmir.

Yetkin, S. 1995. Batı Anadolu'daki Eşkıyalık Olaylarının Yapısal Bir İncelemesi (19. Yüzyılın Son Çeyreğinden Balkan Savaşına). Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

2003. Ege'de Eşkıyalar. İstanbul.

Yıldız, G. 2009. Neferin Adı Yok, Zorunlu Askerliğe Geçiş Sürecinde Osmanlı Devleti'nde Siyaset, Ordu ve Toplum (1826-1839). İstanbul.

Herbert, W. V. 1990. Plevne Müdafaası. A. Kurdoğlu (hzl.) İzmir.